

Received-Makale Geliş Tarihi 11.01.0000
Published-Yayınlanma Tarihi 28.02.2025
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (116),435-439

Review Article / Derleme Makale
10.5281/zenodo.15017782

Hüseyin Keleş
<https://orcid.org/0009-0007-1957-6244>
Milli Eğitim Bakanlığı

Bilge Keleş
<https://orcid.org/0009-0007-4775-5450>
Milli Eğitim Bakanlığı

John Locke Açısından Liberal Eğitime Bir Bakış

From John Locke's Perspective A Look at Liberal Education

ÖZET

İnsanoğlu varolduğundan beri eğitime ve eğitilme ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyacın giderilmesi için zamanın koşullarına göre çeşitli eğitim modellerini ortaya çıkarmıştır. Öyle ki bu eğitim modelleri bireyi bazen otoriteye bağlı iyi bir yurttaş, bazen de tam tersi bir şekilde otoriteye karşı çıkan özgür birey yetiştirme amacı gütmüştür. Klasik eğitim modellerinde bu amacı açık bir şekilde görmektediriz. İşte bu yüzden 18. yüzyılın önemli filozoflarından John Locke'un yaşadığı çağda çok önemsenen ve günümüz dünyasının şekillenmesinde rol oynayan siyaset felsefesinin eğitime bakan yönünü görmezden gelemezdik. Devletin tarafsızlığına vurgu yapan Locke'un hoşgörü fikrinin ve liberalizm temeline dayalı bu siyaset anlayışının nasıl bir eğitim felsefesi ortaya çıkardığını eğitimcilerle sunmak gerekiyordu. Buna bağlı olarak özgür ve kendi ayakları üzerinde duran birey olma yolundaki çocuğun eğitim sürecini açıklayarak, Locke'un bu süreçteki pedagojik yöntemlerini ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, John Locke, Liberal Eğitim

ABSTRACT

Since the beginning of time, human beings have felt the need to educate and be educated. In order to meet this need, various educational models have emerged according to the conditions of the time. In fact, these educational models have aimed to raise individuals as good citizens who are sometimes loyal to authority, and sometimes as free individuals who oppose authority. We see this aim clearly in classical educational models. That is why we could not ignore the educational aspect of political philosophy, which was very important in the era of John Locke, one of the important philosophers of the 18th century, and which played a role in shaping today's world. It was necessary to present to educators what kind of educational philosophy Locke's idea of tolerance, which emphasizes the neutrality of the state, and this understanding of politics based on liberalism have created. Accordingly, we tried to explain the educational process of the child on the path to becoming a free and self-supporting individual, and to reveal Locke's pedagogical methods in this process.

Keywords: Education, John Locke, Liberal Education

1. GİRİŞ

Bir on sekizinci yüzyıl İngiliz düşünürü olan John Locke'un eğitim üzerine düşüncelerini bulunduğu çağdaki akımlardan ayrı düşünemeyiz. Diğer yandan Locke'un eğitim anlayışında onun siyaset, bilgi ve toplumsal yapı hakkındaki düşüncelerinin izleri de açık bir şekilde görülmektedir.

Locke, akılcı filozofların tersine insan zihninde bulunan hiçbir bilginin doğuştan gelmediğini söyler. Ona göre, zihin boş bir kâğıt, levha veya odadır. İnsan duyular sayesinde boş olan bu odayı doldurmaktadır. Zihin kendi içerisinde işlediği bu duyular sonucunda genel kavramlar üretir. Ona göre, ahlaksal kavramlar da doğuştan olmayıp sonradan kazanılmışlardır. Bu düşüncelerden dolayı Locke, her şeyin deneyden geldiği fikrinin savunucusu olmuştur.

Diğer yandan Locke'un liberalizme kapı aralayan siyasi ve sosyal düşünceleri büyük ilgi görmüştür. Ona göre insan daha önceleri doğal durum dediğimiz özgürlük durumundaydı. Bu durum kimsenin diğerinden daha fazla hakka sahip olmadığı bir eşitlik durumuydu. Doğa durumunda insan hiç kimseden izin almadan ve başkasına bağlı kalmadan yaşamaktaydı. Fakat sürekli saldırıya uğrayan insanın özgürlüğü ve elde ettiği mülkleri tehlike altına girmişti. Mallarını ve özgürlüğünü güvence altına almak isteyen insan da devlet denen yapıya girmiş ve bu hakların koruyucu yetkisini devlete devretmiştir. Devlet de yasalarla belirlenen sınırlar içerisinde hakları korumakta ve insanların özgürce yaşaması için elinden geleni yapmaktadır.

Bu devlette yaşanan insanların hepsi aynı inanç sistemine uymuş olmayabilir. Bunun için insanlar birbirlerine karşı hoşgörülü olmalıdır. Devletin ise hiçbir inanç sistemine ayrıcalık tanımadan tarafsız olması gerekmektedir. Locke'a göre insan kendi iradesiyle seçtiği inanç sisteminin gereklerini yerine getirmede serbesttir. Bunu engellemeye ne devletin ne de herhangi bir grubun veya bireyin hakkı yoktur. Bunun için insan bütün inançlara hoşgörüyle yaklaşmalıdır.

2. JOHN LOCKE VE EĞİTİM

2. 1. Liberalizme Kısa Bir Bakış

Liberalizm, hayatın tüm alanlarında özgürlüğü ön plana çıkaran siyasi anlayıştır. İnsanların seçme ve seçilme hakkının olduğunu vurgulayan liberalizm, demokratik anlayışı ön plana çıkarmıştır. Bu anlayışa göre demokratik yollarla seçilen hükümet halka karşı sorumludur. Liberalizme göre, insanların doğuştan getirmiş olduğu hakları vardır, devlet hiçbir şekilde bu hakları engelleyemez. Liberalizmin temel anlayışında devlet, insanın doğuştan getirmiş olduğu hakları engellemesi bir yana, bu hakları koruyup insanların özgürlüğünü garanti altına almak durumundadır (İşçi, 2004, 238). Bunun sonucunda insanın doğuştan getirmiş olduğu hakları kapsayan ve çoğu devletin kanunlarında yer alan “insan hakları” gibi evrensel bir değer ortaya çıkmıştır.

Liberalizm, “insan kişiliğinin birinci değer” olduğunun söyleyerek, bu insanın varolma yolundaki amaçları tüm toplumsal ve siyasal gelişmelerin çıkış noktasını olduğunu söylemektedir. Bireysel özgürlük ve hakların gereği olarak insan kendisi için iyi olanı elde etmeye çalışırken hiçbir dış etkenin müdahalesine açık değildir. Bundan dolayı insanın bireysel özgürlüğünü ve onun değerlerini önemsemeyen “toplumsal iyi” den bahsedemeyiz. Buna bağlı olarak, toplum, millet, cemaat ve daha büyük bir grup olan devlet gibi organizasyonlar bireye göre ikinci plandadır ve birey için araçtır (Erdoğan, 2006, 44). Liberalizm insanın faydacılığından hareket eder fakat sadece buna dayanmaz. Bu düşünceye göre, insan kendi faydasına olan düzeni bağımsız olarak yine kendiliğinden gelişen duruma göre düzenleyecektir. Liberalizmde toplumsal düzen insan iradesinin dışında şekillendiği için insanların özgürce eylemlerini gerçekleştirmesi kargaşanın nedeni değil, tam tersi Locke’da olduğu gibi kendiliğinden oluşan düzenin temel ilkesini oluşturmaktadır (Sunar, 1999, 89-100).

2. 2. Liberalizmden Liberal Eğitime

Liberalizm Orta Çağ feodalizminin parçalandığı son evrede orta sınıfın aristokratlara karşı giriştikleri hak arayışı sonucunda 16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıla gelindiğinde artık liberalizm aydınlar tarafından da savunulan ve eski aristokrasi düzenine karşı çıkan bir anlayışa bürünmüştür. Bu çağdaki aydınlara göre eğitimin önündeki en büyük engel bilgisizlik ve batıl inançlardı. Öyle ki onlara göre, mevcut eğitim kurumları öğrencilerin zihinlerini boş düşüncelerle tutsak almıştır. Çünkü okullardaki soru cevaplı dinî öğretimde ilerletici bilimsel bir bakışın yerine Orta Çağ’daki tek yönlü düşünme ve statik anlayışa yer verilmektedir. John Locke, bu yanlışlığın farkına vararak Orta Çağ’da varlığını devam ettiren bu düşünceye karşı çıkmıştır (Gutek, 2001, 187-188).

Locke’un liberalizme ait düşünceleri siyasal alandaki etkileriyle beraber eğitime de yön vermiştir. Öncelikle Locke, kralın Tanrıdan aldığı yetkiyle devleti yönettiği anlayışına karşı çıkmaktadır. Bu anlayışa göre, kralın Tanrısal yönetimi altında bulunan insanlar yöneticilere boyun eğmek için doğarlar ve otoriteye boyun eğmek için eğitilirlerdi. Bu yurttaşlar aristokratlar ve monarklar gibi doğuştan ve miras yoluyla imtiyazları kendilerine geçmiş üst sınıf insanlar değildi. Oysa Locke’un liberal ideolojisi bu anlayışa karşı çıkmaktadır. Ona göre artık yeni siyasal ve toplumsal durum eskisi gibi hiyerarşik bir yapı arz etmiyordu. Siyasi yapının gücü artık halktan geliyordu. Çünkü yöneticilerin görevi doğuştan gelmiyor, sonradan ediniliyordu. Vatandaşlık eğitimi de sadece aristokratlara ait bir durum değildi. Bunun yerine ülkenin tüm vatandaşlarının devletin işleyişinde görev almalarını sağlayacak eğitim verilmeliydi.

Diğer yandan Locke’ta eğitimin amacı, çocuğu içgüdülerinin ve tutkularının esaretinden korumak, köle ya da başkalarına hükmeden olmayıp liberal yönetime iyi bir yurttaş yetiştirmektir. Locke’un liberal eğitiminde yaşam boyu insanların kendisini eğitmesi gerekmektedir. Bu anlayışa göre eğitim, insanın entelektüel kölelikten kurtulup zihinsel özgürlüğe ulaşmasının aracı olarak görülmelidir (Cevizci, 2010, 334).

“Sivil hareketin ortaya çıkmasını sağlayan Lockeçu düşüncenin özgürlükçü nosyonu, yaratıcı bireyin önündeki engelleri kaldırılmasında temel oluşturmuştur. John Locke’un insan zihnine ve eğitimin önemine duyduğu inanç kadar, özgürlüğe verdiği değer, yaratıcı bireyin doğuşunu sağladığı bilinmektedir.” (Karagöz, 2008, 1110).

Totaliter rejimlerde eğitimden geçen toplum, otoriter bir zihniyete sahip olur. Devlet kendi istediği bireyi zorla ve kabaca oluşturmaya çalışır. Herkesin aynı şekilde eğitildiği toplumlardan farklı bakış açısına sahip olmalarını bekleyemeyiz. Bu tür bir eğitim anlayışıyla yetişen bireyden hoşgörü kültürüne sahip olmasını, farklılıklara saygı anlayışından söz edemeyiz. Dolayısıyla tek tip bir insan modeli vadeden bir sistemden farklı düşünüp özgürce hareket eden bir birey çıkmasını bekleyemeyiz (Liberal Düşünce Topluluğu, t.y.).

Buradan hareketle diyebiliriz ki;

Liberalizm bireyci bir doktrindir ve bireyi sosyal, iktisadi ve siyasal düzenin temel birimi olarak kabul etmektedir. Bireycilik; akılcı ve rasyonel olduğu kabul edilen bireyin kendi yaşam tarzını, hedeflerini ve amaçlarını kendisinin belirlemesi konusunda özgür olmasını, herhangi bir otorite tarafından sınırlandırılmaya veya kısıtlamaya maruz kalmamasını ifade etmektedir. Liberalizm gerek metodolojik gerekse ontolojik olarak bireyci yaklaşıma dayanmaktadır. Metodolojik bireycilik, toplumun bireylerden meydana geldiği ve dolayısıyla toplumsal yapıların ancak onların davranışlarından hareketle açıklanabileceğini ifade etmektedir. Ontolojik bireycilik ise bireyin varlığının; sınıf, toplum, halk gibi kolektif bütünlerden daha gerçek olduğunu, bireyin hak ve özgürlüklerinin kolektif bütünlerin amaçları için feda edilemeyeceğini ifade etmektedir (Doü Kütüphanesi, t.y.).

Bu bağlamda Liberalizm, ortaya koyduğu kendi siyasi yaklaşımından hareketle;

Özgürlükçü eğitim anlayışı bilginin “çoğulcu” oluşuna inanır. Bize verilmiş, evrensel, herkesi bağlayıcı genel geçer bir bilgi biçimi yoktur. Bilgi yaşam içinde, deneyim yoluyla elde edilen bir şeydir. Bu bakımdan farklı bilgi biçimleri ve farklı bilgilerin varlığı söz konusudur bu anlayışta. Birden fazla bilgi olabildiğine göre kaçınılmaz olarak birden fazla “doğru” ve “tercih” de söz konusudur. Bu bakımdan devletin bütün bu bilgiler karşısındaki tutumunun nötr olması kaçınılmazdır. Başka bir deyişle, devlet otorite gücünü kullanarak bilgilerden herhangi birini bireylere verme hakkına sahip değildir. İnsanlar mistik ve dini bilgiyi tercih etme hakkına sahip oldukları gibi materyalist bir bilgiyi de tercih etme hakkına pekâlâ sahip olabilirler. Bireyler herhangi bir dinin bilgi sistemini, dolayısıyla bu bilgi disiplini içinde eğitim görmeyi tercih edebileceği gibi, herhangi bir dinin çerçevesine sığmayan bilgi ve onun eğitimini de alabilirler. Kısaca, bilgi edinme tercihi bireylere aittir. Özgürlükçü eğitim anlayışı eğitimi aynı zamanda bir hak olarak da kabul eder. Eğitimin bir hak oluşu, bizim belli meslekleri, bilgileri, disiplinleri öğrenme hakkına sahip olduğumuzu ifade eder. Devletin veya toplumun eğitim yoluyla bize sağlayacağı şey var olan bilgi ve becerileri edinmemizin fırsatını ve imkânını yaratmaktır. Bu anlamda düşünüldüğünde devletin, toplumuna beşerî bir kaynak gibi yaklaşmaması gerekir. Başka bir deyişle, devlet eğitim üzerinden toplumu planlamaz. İhtiyaç duyulduğu kadarıyla meslekleri öğretmez. Devlet, mesleklerle, disiplinlerle, branşlarla ilgili bilgileri bireylere sunar. Bireyler aldıkları bu eğitimi yaşamları içinde uygun gördükleri yerde ve şekilde kullanırlar (Liberal Düşünce Topluluğu, t.y.).

Demek ki liberal düşüncede devlet otoriter bir tarzda hareket ederek tek tip insan yetiştiren bir eğitim anlayışını benimseyemez. Bundan dolayı liberalistler ister öğrenci merkezli ister öğretmen merkezli ve isterse konu merkezli bir eğitim sisteminin sağlıklı bir şekilde işlemesi için toplum içerisindeki bütün düşüncelere hitap edecek tarzda olması gerekliliğini savunmuşlardır.

Buradan hareketle, liberal kavramı daha geniş bir özgürlüğü ortaya koyarken, liberal eğitim de insanların bağımlı olmayı reddetme özelliğinden hareketle bireyselliği ön plana çıkaran bir eğitim modelinin adı olmaktadır (Kale, 2019a, 269). Bu bağlamda liberal eğitim, liberalizmin siyasi ve toplumsal anlayışından hareketle insanın doğuştan getirmiş olduğu hakları kullanabilmesi gerektiğini ortaya koyar. Buna göre, insan günlük yaşamda yeteneklerini ve bireyselliğini eğitim yoluyla geliştirebilmelidir. İsteddiği mesleği seçip bu konuda uzmanlaşabilmeli ve ekonomik hayata özgürce katılabilmelidir.

Liberal eğitimde değer, düzen, süreç ve fayda gibi kavramlar önemlidir. Buna bağlı olarak liberal eğitim, gelecekteki nesli başarılı işçiler ve yetenekli yöneticiler olarak yetiştirme amacı gütmektedir (Gutek, 2001, 207). Diğer yandan halkın kültürlü olma yolunda genel bir eğitim alması gerektiğini söyleyen liberalizme göre, bu eğitim sonucunda birey okuma yazma ve bir vatandaşlık görevi olan oy kullanma sorumluluğunu da öğrenmiş olacaktır. Genel bir halk eğitimi bireyin mesleki kararlar vermesini kolaylaştıracak bilgileri de sunacaktır. Diğer yandan bu eğitim bireyin eğitimsel, ekonomik, sosyal ve siyasal olaylara aklını ve iradesini kullanarak tarafsız olarak yaklaşmasını sağlayacaktır (Gutek, 2001, 210). Liberal eğitime göre, sağlıklı bir eğitimin temelinde her türlü baskıya karşı öğretmen ve öğrencilerin özgürlüklerinin korunması yatmaktadır. Eğitim özgürlüğü, konuşma ve araştırma yapmaya dönük bilgi edinme süreçlerinin önündeki engellerin kalkmasıyla mümkün olmaktadır (Gutek, 2001, 212).

Liberalere göre, yaşam gibi toplum, siyaset ve eğitim de değişir; bu nedenle onlar gelişme ve değişme kavramlarının nitelediği süreç olgusuna çok önem verirken, mutlak doğruları temele alan ideolojilere karşı çıkarlar. Onlara göre, bilimsel yöntem süreçleri ya da demokratik süreçler kişilere geleceklerini kontrol altına alma, yönlendirme yetkisini kazandırır. Kişinin kökleşmiş gelenekler ve soyut, teorik dogmalarla sınırlanmaması gerektiğini ileri süren liberalere göre karşılaşılan problemlere zorunlu olmayan, relativist (göreceli) yolları kullanarak çözüm bulunmalıdır. İlerleme olgusuna optimistçe yaklaşımlarına rağmen

eğitimsel ilerleme ve reformu benimseyen liberal düşünürler devrimcilikten ziyade evrimciliği benimserler (Kale, 2019b, 285).

Buradan liberal eğitimin pragmatizme kapı araladığını çıkarabiliriz. Çünkü gündelik sorunlarla başa çıkmak için kişinin dogmaların ve geleneklerin etkisinden kurtulup kendi kararlarıyla hareket etmesi gerekmektedir. Aklını kullanan birey pragmatik yollarla karşılaştığı sorunlara kendisine en uygun olacak şekilde çözüm bulmaya çalışacaktır. Bu da kendi ayakları üzerinde duran özgür bir birey olma yolunda önemli bir mesafedir.

Diğer yandan liberal siyasetin bireyi koruma anlayışı ve bireyci bir yaklaşım sergilemesi eğitime de yansımış ve eğitimde bireysel gelişime çok önem vermiştir. Bundan dolayı liberalizm çocuğun doğduğundan itibaren yeteneklerini geliştirme konusunda anne ve babanın ona elinden geldiğince yardımcı olmasını ve bu yeteneklerin gelişimini engelleyen şeylerin ortadan kaldırılmasını söyler. Bireyi geliştirici her türlü aktiviteye kapı açan liberal eğitim çocuğun toplum içindeki kendi başinalığını teminat altına almaya çalışır. Liberal eğitimin en önemli amacı kendi kendini yöneten birey oluşturmaktır. İlk çocukluk döneminden itibaren bireyin başkaları tarafından kısıtlanmasına karşı çıkan liberal eğitim modeli, çocuğun eğitilmesinde zorlayıcı ve engelleyici yaklaşımlardan uzak durulması konusunda bizleri uyarmaktadır.

Buna bağlı olarak, liberalizmin özgürlükçü ve eşitlikçi yaklaşımları günümüz dünyasında adını sık sık duyduğumuz insan hakları kavramının temelini oluşturmaktadır. Her birey insan olmak bakımından eşit sayıldığından dolayı özeldir. Bu özel hal dokunulmazlığa sahiptir. Devlet bile bu özel alana müdahale edemez. Bu anlayış siyaset sahnesinde varlığını koruyan bütün sistemlerin de temelini oluşturması bakımından önemlidir (Erdoğan, 2006, 67). Buna bağlı olarak eğitim kurumlarındaki her birey özeldir ve onun yetenekleri geliştirilmelidir. Eğitim aldığı ülkenin geneline hâkim olan düşünce ve inanca sahip olmayabilir. Bu durum mazeret gösterilerek bir insanlık hakkı olan eğitim alma hakkı engellenemez. Çünkü o insan hürdür ve istediği düşünce sisteminin üyesi olmakta serbesttir.

2. 3. Ebeveyn Eğitiminden Liberal Bireye

Anne ve babanın en büyük sorumluluğu çocuğunu beslemek ve eğitmektir. “Çünkü düşünsel ve kültürel kopuş (alışılmış, kabul görmüş, düşünce kalıplarının dışında özgürce, kendince ve kendinden çıkma cesareti) ya da başka bir ifadeyle başkalaşım, değişim, dönüşüm çocuğun tek başına yüklenebileceği bir sorumluluk...” değildir (Belgin, 2011, 202).

Locke, çocuk üzerinde hâkimiyetin genellikle babadaymış gibi algılanmasına karşı çıkar. Ona göre annenin de çocuk üzerinde baba kadar hakkı vardır. Ona göre, çocuklar eşit olmak için doğmalarına rağmen eşitlik durumu içerisinde doğmazlar. Anne ve babanın durumu çocuğun yetişmesi ve gelişmesi üzerinde çok etkilidir. Anne ve baba çocuğu eşitlik durumuna getirmek yani diğer insanlar gibi yeteneklerini kullanıp dünyanın nimetlerinden kendi başına yararlanması için biçime sokmaya çalışır. Tanrı çocukların bakımını ve eğitim işini bundan dolayı ebeveynlere yüklemiştir, çünkü çocuk aklını kullanamadığı ve iradesiyle neyin iyi neyin kötü olduğunu seçemediği için sefil bir duruma düşer. Bu durum çocuğun kendi aklını ve iradesini rahatça kullanmaya başlamasına kadar devam eder. Ebeveynlerin çocuklar üzerinde sahip oldukları iktidar çocukların kendi başına karar veremeyeceğinden dolayı onlara bakma görevinden doğar (Locke, 2012, 38-44).

Locke'a göre, çocuk doğduğunda aklını kullanamadığı için akıl yasasına tabi değildi ve bundan dolayı da özgürlüğün ne olduğunu bilememektedir. Çocuğun kendi iradesini, aklını rahatça kullanması ve özgür bir birey olduğunun farkına varması demek anne ve babanın iktidarının sona ermesi anlamı taşımaktadır. Fakat doğa yasasının kurallarını kavrama yeteneği bir çocukta oluşmazsa onun özgür bir birey olduğunu söyleyemeyiz. Kendi iradeleriyle hareket etmeyen zihinsel engelli insanları buna örnek gösterebiliriz. Ama doğduğumuzda akli melekelerimiz yerinde ise özgürlüğümüzü ve aklımızı kullanmasak da potansiyel olarak özgür olduğumuzu söyleyebiliriz. İnsanın kendisini yönetmesine yarayan yasanın ne işe yaradığının farkına varıp, kendi iradesine göre hareket etme özgürlüğünün ve bu özgürlüğün alanını bilmesinin temelinde akıl sahibi olması yatar. Siyasi yönetimler bile belli bir yaşa kadar eylemlerinden dolayı çocuğu sorumlu tutmazlar (Locke, 2012, 40-43-44). Bundan dolayı anne babanın çocuk üzerindeki hâkimiyeti ve sorumluluğu onun kendi kendini yöneten birey olduğunu görene kadar devam eder.

Babanın çocukları üzerindeki hâkimiyeti geçicidir ve çocukların tüm yaşamlarını ya da mülkiyetlerini kapsamaz. Bu hâkimiyet sadece küçüklüğünden ve güçsüzlüğünden dolayı yardıma muhtaç olmasından ve eğitimleri için gerekli ilgiden ibarettir. Çocuk iradesiyle ve aklıyla uygun kararlar verme yeteneğine sahip olduğunda babanın çocuk üzerindeki hâkimiyeti sona erer ve bu andan itibaren baba oğlunun özgürlüğü üzerine söz söyleme hakkına sahip değildir (Locke, 2012, 45). İşte ebeveynin kontrolünden ve hâkimiyetinden kurtulan çocuk, iradesiyle hareket etmeye başladığı için özgürlüğe de adım atmış olacaktır.

Bunun sonucunda da liberal bireyin temelleri atılmış olacaktır. Özgür yaşama adım atan birey artık tüm zorluklarla baş edebilecek sorumluluğa sahip olması gerekir. Bundan sonra anne ve babanın desteğini ve hâkimiyetini arkasında hissedemeyeceğinden dolayı kendi başına üstesinden gelmek zorundadır. Bundan dolayı, çocukluktan başlayıp okulda devam eden eğitimin amacı da özgür bireyin sağlıklı kararlar verebilmesini sağlamaya çalışmaktır.

Diğer yandan çocuk doğal özgürlüğüne kavuştuktan, yani ebeveyn hâkimiyetinden kurtulduktan sonra anne babayla bağı koparıp onlara karşı olumsuz ve saygısız davranışlar sergilememesi gerekmektedir. Çünkü Tanrı ebeveynlere insanoğlu ırkının sürdürülmesi, çocukların beslenme ve korunma gibi ihtiyaçlarının giderilmesi için verdiği görev gibi; çocuklara da ebeveyn içten bir saygı görevini vermiştir. İçinde büyük bir saygı taşıyan çocuk, yaşamını borçlu olduğu bu kişilere zarar verecek, ya da gücendirecek, rahatsız edecek ya da mutluluklarını ve yaşamlarını tehlikeye atacak bir durum konusunda koruyucu göreve sahiptir. Çocuk, yaşamın olanaklarını kullanabilir kılan bu kişilerin ihtiyaçlarının giderilmesine ve refahlarının sağlanmasına yönelik bütün eylemler bakımından yükümlülük altına girmiştir. Hiçbir durum, hiçbir özgürlük çocukları bu sorumluluktan alıkoyamaz. Bu durum çocuğu yetiştirip eğiten anne babaya verilen bir ayrıcalıktır. Yalnız bu saygı ve sevgi ebeveynin çocuk üzerindeki hâkimiyetini artıramaz veya hükmetme gücü sağlayamaz (Locke, 2012, 46-47). Anne ve babanın hükmetme veya iktidar sahibi olma gücü eğitim işi bittiğinde sona erer, fakat çocuğun anne babayı onurlandırma ve kendisini yetiştirdiği için onlara hizmet etme görevi hiçbir zaman sona ermez (Locke, 2012, 48).

3. SONUÇ

Bir felsefeci olan John Locke'un, dünya siyasetine etki eden fikirlerinin eğitime nasıl yön verdiğini açık şekilde görmekteyiz. Felsefe, geçmişle şimdiki düşünce sistemlerini ele aldığı ortaya çıkardığı eğitim modellerini, bize eğitim felsefesi disiplini olarak sunar. Bu disiplin de eğitimde yeni gelişmelere zemin hazırlamaktadır. Bu zeminde yetişen insan, Locke'un düşüncesinden hareketle diyebiliriz ki, başkalarını hesaba katmadan, bireyselliğini öne sürerek sadece kendi çıkarlarını meşru saymak yerine, insani yapının gerektirdiği değerlerin ön plana çıktığı hoşgörü anlayışına sahip ve özgürce yaşayacağı bir ortam hazırlamaya gayret edecektir. Diğer yandan, birey olmanın en önemli yolunun ise akıl ve irade olduğunu da belirtmemiz gerekir. Eğitim yaşındaki çocuğu şekillendiren anne, baba ve okul, çocuk aklını ve iradesini kullanmaya başladıktan sonra onu bir kalıba koymaya kalkışmamalıdır. Çünkü o artık özgürdür ve neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verebilecek bir akla sahiptir. Bu düşünce, eğitimden sonra çocuğun kendi bireysel tecrübelerinin yine kendi hayatını şekillendireceğini bizlere söylemektedir. Yani artık bireyin kaderi kendi ellerine bırakılmıştır. Zaten çocuk buna hazır ve hayatta zorlanmayacaktır. Çünkü doğduğundan itibaren anne, baba ve okul çocuğu bu hayata hazırlamaktaydı.

KAYNAKÇA

- Cevizci, A. (2010). *Eğitim Sözlüğü*, Say Yayınları, (1. Baskı, s. 334)
- Doü Kütüphanesi. (t.y.). Liberal İktisadi Düşüncede Devlet. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>
- Erdoğan, M. (2006). *Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm*. Orion Yayınevi.
- Gutek, L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. Ütopya Yayınları.
- İşçi, M. (2004). *Siyasi Düşünceler Tarihi*. Der Yayınları.
- Kale, N. (2019a). Aristoteles'te Liberal Eğitim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(1), 269-274. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000500
- Kale, N. (2019b). Eğitime İlişkin Felsefi ve İdeolojik Görüşler Realizm ve Eğitim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(1), 275-287. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000509
- Karagöz, B. (2008). Toplumsal-Siyasal Hareketlere Yön Veren Bir Olgular Olarak Yaratıcılık Eğitimi, 23–25 Haziran ICES'08-International Conference on Educational Sciences, Bildiri Kitabı, 1110–1117.
- Liberal Düşünce Topluluğu. (t.y.). *Sivil Toplum ve Özgürlükler Bağlamında Modern Dünyada Eğitim Sorunu*. <http://www.liberal.org.tr/sayfa/sivil-toplum-ve-ozgurluk-baglaminda-modern-dunyada-egitim-sorunu-omer-caha,209.php>
- Locke, J. (2012). *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*, Ebabil Yayınları,
- Önal, B. (2011). *Felsefe Öğretimi Üzerine*. Özne Dergisi, 15. Kitap, 196-200.
- Sunar, İ. (1999). *Düşün ve Toplum*, Doruk Yayıncılık.